

نکات کلیدی کتابچه های پیشگیری از ناباروری

سن و ناباروری

۱۸ تا ۳۵ سالگی سن مناسب برای بارداری است (بهترین و ایده آل ترین سن برای بارداری ۲۰ تا ۳۰ سالگی) -
از سن ۳۵ تا ۴۰ سالگی ذخیره تخمک کاهش می یابد. شانس بارداری در هر سیکل در سن ۴۰ سالگی به کمتر از ۵ درصد کاهش می یابد.
افزایش سن مادر: کاهش تعداد و کیفیت تخمک ها: کاهش باروری / افزایش تعداد تخمک های غیر عادی: افزایش احتمال تشکیل جنین های غیر طبیعی (جنین منگل) یا سقط خودبخودی یا عدم تشکیل تخم / افزایش بیماری های مزمن مانند فشارخون، دیابت و حاملگی پرخطر
افزایش سن پدر: کاهش حجم مایع منی و کیفیت اسپرم / افزایش مشکلات کروموزومی اسپرم / کوچکتر شدن بیضه ها، تغییر شکل و کاهش حرکت اسپرم و افزایش نقص ژنی در اسپرم / افزایش شانس ابتلای به بیماری های شدید روانی (اسکیزوفرنی) و اوتیسم / مشکلات قلبی / ناهنجاری های اندام و باز بودن انتهای سیستم عصبی (اسپاینایفیدا) در فرزندان
- در زوجینی که به مدت یک سال خواهان فرزند بوده و نزدیکی منظم بدون استفاده از روش پیشگیری از بارداری داشته اند و باردار نشده اند بایستی بررسی از نظر ناباروری صورت گیرد. / در خانم های بالاتر از ۳۵ سال، این بررسی باید بعد از ۶ ماه صورت گیرد.

شیوه زندگی و ناباروری

عوامل تاثیر گذار بر باروری زوجین: سن / سیگار / وزن / تغذیه / ورزش / مواد محرک و مکمل ها / آلودگی محیطی و ناباروری / سفیدکننده های حاوی کلر و دیوکسین / فشار روحی / الکل / تعداد تخمک های موجود در تخمدان ها / بیماری ها و شرایط زمینه ای / عوامل موثر بر باروری مردان
سیگار: کاهش تعداد و کیفیت تخمک و اسپرم / کاهش خون رسانی به رحم و تخمدان / افزایش خطر بیماری های لوله های رحمی و بارداری خارج از رحم / افزایش میزان سقط خودبه خودی / کاهش شانس موفقیت درمان های ناباروری
عوارض چاقی: بیماری تخمدان پلی کیستیک و سیکل های نامنظم قاعدگی: افزایش احتمال ناباروری، افزایش خطر جراحی های ناباروری، افزایش خطر سقط خودبخودی و کاهش موفقیت درمان های ناباروری / افزایش خطر عوارض بارداری: افزایش فشارخون، دیابت دوران بارداری، وزن زیاد کودک در هنگام تولد و سزارین

رژیم غذایی متعادل و سالم:

- مصرف ویتامین C، ویتامین E، سلنیوم، روی، اسید فولیک و کلسیم: افزایش کیفیت اسپرم
- مصرف کافئین (قهوه، چای، شکلات، شیر، شکلات): کاهش جذب آهن و کلسیم / افزایش خطر سقط خود به خودی

افزایش فعالیت فیزیکی و ورزش: فعالیت بدنی توصیه شده جهت نگهداری وزن در محدوده مناسب و به حداکثر رساندن قدرت باروری: چهار جلسه ورزش ۳۰-۲۰ دقیقه ای متوسط در هفته / روزانه ۳۰ دقیقه پیاده روی تند
نکته: ورزش خیلی شدید و بدن سازی در فرایند تخمک گذاری در خانم ها و تولید اسپرم در مردان مداخله می کند.

عوامل بر باروری مردان: رانندگی طولانی مدت با وسایل نقلیه سنگین شستن طولانی مدت / بیهوشی یا عفونت / داروهایی نظیر استروئید، داروهای زخم معده، بیماری قلبی و آنتی بیوتیک ها / موادفتی، وازلین و رنگ های شیمیایی حاوی سرب / حمام داغ طولانی مدت، سونا، وان داغ، استفاده از لپ تاپ و لباس زیر تنگ

استرس: از عوارض ناباروری است. مدیریت استرس با: صحبت با دوستان یا زوجینی که تجربه ناباروری داشته اند / ارتباط راحت زوجین در مورد ناباروری / مطالعه / قدم زدن / موسیقی ملایم / صحبت و تبادل پیام با دوست

آندومتر یوز و ناباروری

قرار گرفتن آندومتر در خارج از رحم دیده از جمله: تخمدان ها، سطح بیرونی رحم، لوله های رحمی، بافت لگنی و فضایی که بین روده ها، مثانه و رحم شروع ابتلا: از سن نوجوانی و جوانی. **بروز:** پس از چند سال (۸-۲ سال)
شیوع: حدود ۱۰ درصد از زنان در سنین باروری
علت: ناشناخته، علل ژنتیک وارثی

آندومتر یوز یکی از عوامل مهم ناباروری است. در ۵۰-۳۰ درصد از زنان نابارور دیده می شود.

ریسک فاکتورهای آندومتر یوز: سن: ۴۰-۳۰ ساله / نداشتن فرزند / خونریزی بیش از ۷ روز / دوره قاعدگی کمتر از ۲۸ روز / وجود لکه بینی بین قاعدگی ها / سن اولین قاعدگی در کمتر از ۱۲ سالگی / سابقه خانوادگی

علائم آندومتر یوز: درد لگنی (علامت اصلی و شایع ترین) / قاعدگی های بسیار دردناک / درد در هنگام تماس جنسی / درد کمر / دردهای مزمن لگنی، مشکلات باروری، کیست تخمدان طولانی مدت، اختلالات قاعدگی (خونریزی شدید / قاعدگی طولانی مدت / خونریزی نامنظم / لکه بینی) / علائم گوارشی یا ادراری مثل خونریزی / فعالیت نامنظم روده ها مثل اسهال / نفخ، سیری زودرس، تهوع و استفراغ / خستگی / ناباروری / مشکلات احساسی مثل افسردگی و اضطراب
علامت هشدار دهنده آندومتر یوز: عدم وجود دردهای شدید قاعدگی (دیسمنوره) در سال های اول قاعدگی وجود نداشته باشد و ظهور در سنین بالاتر.

تشخیص آندومتریوز: تشخیص قطعی با لاپاروسکوپی / سایر راههای تشخیص یا شک به وجود آندومتریوز: خود ارزیابی با تکمیل پرسشنامه (در انتهای کتابچه) / سونوگرافی، سی تی اسکن یا MRI

موارد مشکوک به آندومتریوز: وجود مشکلات باروری / دردهای شدید قاعدگی ناشی از گرفتگی عضلانی / وجود درد هنگام تماس جنسی، دردهای مزمن لگنی / کیست تخمدان طولانی مدت

نکته مهم: یکی از اساسی ترین اصول در روبرو شدن با آندومتریوز، جلوگیری از پیشرفت آن، با تشخیص و درمان زودرس می باشد.

درمان آندومتریوز: به سن، شدت علائم بیماری، شدت بیماری، تمایل به فرزند آوری در آینده و... بستگی دارد.

- تسکین دهنده های درد / درمان هورمونی / درمان جراحی / سبک زندگی: ورزش، رژیم غذایی سالم، استراحت کافی / بارداری

شیوه زندگی سالم و آندومتریوز: ورزش منظم / مصرف کمتر گوشت قرمز و مصرف زیاد میوه و سبزی / به حداقل رساندن دریافت دیوکسین با کاهش مصرف چربی های حیوانی / استفاده از پدها و لوازم یکبار مصرف بهداشتی استاندارد.

- در صورت ابتلا به آندومتریوز: پرهیز از خوردن الکل، کافئین، لبنیات، گوشت قرمز، شکر، گندم و چربی های اشباع

تخمدان پلی کیستیک و ناباروری

- مجموعه علائم بی نظمی یا عدم قاعدگی، چاقی، آکنه و افزایش موهای زائد بدن، نازک شدن و کاهش موی سر می باشد / بیماری نسبتاً شایع در سن باروری (۴۵-۱۵ سال) / از هر ۲۰-۱۰ خانم در سنین باروری، یک نفر مبتلا به این بیماری می باشد. (۱۰-۵ درصد) / در زنان مبتلا، احتمال چاقی، دیابت، فشارخون بالا و بیماری قلبی بیشتر است. / **یکی از عوارض مهم و آزار دهنده این بیماری تاخیر در بارداری و ناباروری است.**

علائم شایع بیماری تخمدان پلی کیستیک: شایعترین علامت: اختلالات قاعدگی.

- فاصله قاعدگی های بیش از ۳۵ روز / قاعدگی با حجم خونریزی زیاد / عدم قاعدگی (به مدت بیش از ۶ ماه)

- رشد موهای زاید (بدلیل افزایش هورمون های مردانه): معمولاً در فاصله ۱۶-۱۲ سالگی شروع می شود.

- نازک شدن و ریزش موهای سر (افزایش هورمون های مردانه)

- چرب بودن پوست و جوش صورت (آکنه) / افزایش وزن و افزایش چربی شکمی ($BMI > 27$)

- تاخیر یا مشکل در باردار شدن (بعلت نامنظم شدن فاصله قاعدگی ها و نامشخص بودن زمان تخمک گذاری: عدم امکان برنامه ریزی صحیح برای تماس جنسی

علل بیماری تخمدان پلی کیستیک: ناشناخته / ارث / شرح بیش از حد هورمون مردانه / افزایش هورمون انسولین به دلیل مقاومت سلول ها به این هورمون

تشخیص بیماری: تاریخچه پزشکی / معاینه کلی / آزمایش خون (اندازه گیری هورمون های جنسی و مردانه- میزان کلسترول، چربی ها و قند خون) / سونوگرافی تخمدان و رحم

مشکلات سلامتی ایجادشده توسط تخمدان پلی کیستیک: ناباروری / احتمال ابتلا به دیابت (در بیش از ۵۰٪ مبتلایان و عمولاً پیش از ۴۰ سالگی) / افزایش خطر مشکلات و حمله قلبی (۷-۴ برابر) / افزایش خطر فشارخون بالا / اختلال در چربی خون / مشکلات تنفسی بویژه در زمان خواب در صورت چاقی زیاد / افزایش احتمال ابتلا به اضطراب و افسردگی / افزایش خطر بیماری های بدخیم رحمی

پیشگیری: قابل پیشگیری نیست. (ولی تشخیص زودرس و درمان آن از عوارض طولانی مدت مانند ناباروری، سندرم متابولیک، چاقی، دیابت و بیماری قلبی جلوگیری میکند)

توصیه های پزشکی به بیماران: داشتن رژیم غذایی متعادل / فعالیت فیزیکی منظم (پیاده روی) / کنترل و کاهش وزن / ترک سیگار / مراقبت از پوست و مو (با مشورت پزشک)

مشکلات خانم باردار مبتلا به بیماری تخمدان پلی کیستیک: سقط خودبخودی / دیابت بارداری / پره اکلامپسی (افزایش فشارخون در بارداری) / زایمان زودرس / افزایش احتمال بستری نوزادان / افزایش احتمال مرگ نوزاد. باید افراد مبتلا، قبل و در طول بارداری تحت مراقبت ویژه باشند.

درمان بیماری تخمدان پلی کیستیک: درمان قطعی ندارد (علائم قابل کنترل و درمان هستند). کاهش وزن با یک برنامه غذایی سالم و ورزش (۴۰ دقیقه سه بار در هفته) / درمان طبی و دارویی: برای بهبود علائمی مانند رشد موهای زائد، قاعدگی نامنظم و مشکلات باروری / روش های جراحی چاقی در موارد مقاوم به کاهش وزن / قرص های ترکیبی جهت بهبود علائم در زنان ازدواج نکرده یا در حال فاصله گذاری .

نکته: کیست های تخمدان مضر نبوده و نیازی به جراحی ندارند

تهیه و تنظیم: کارشناسان مسئول باروری سالم استان و شهرستانها

زیر نظر: خانم دکتر یزدی مدیر گروه سلامت خانواده و جمعیت

معاونت بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی قزوین

مهر ماه ۱۳۹۸